

© Кравчук С.Ю., Сенютович Р.В.

УДК 611.001.4.(477)

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ АНАТОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

С.Ю.Кравчук, Р.В.Сенютович

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці

Неточності в українській медицині, а часто й плутанина у використанні анатомічних термінів спостерігаються не тільки при заповненні лікарями історій хвороб, але й при написанні науковцями статей. Це пояснюється як недостатньою обізнаністю українських лікарів із українськими термінами, що відповідають Міжнародній анатомічній номенклатурі, так і певною недосконалістю самої номенклатури. Подібна ситуація мала місце майже 100 років тому у країнах Заходу, коли у 1895 році була затверджена Базельська анатомічна номенклатура (BNA). Пріснувавши 60 років, на зміну їй прийшла PNA (Паризька анатомічна номенклатура), що з деякими змінами та доповненнями існує дотепер і використовується лікарями всього світу. У 1997 році Федеративний комітет з анатомічної термінології (FKAT) вніс у PNA суттєві поправки.

BNA переклали українською мовою та опублікували у 1925 році Ф.О.Цешківський та ін. під назвою "Nomina anatomica ucrainica" [1]. Список українських термінів, відповідно до PNA, впорядкував М.А.Нетлюх у 1972 році [2]. Список українських термінів відповідно до рекомендацій FKAT виданий у 2001 році за редакцією І.І.Бобрика та В.Г.Ковешнікова під назвою "Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт" [3]. Відставання запровадження оновленої української номенклатури від оновленої міжнародної кожного разу зменшувалося: спочатку 30 років, потім – 17 і, нарешті, останнє – 4 роки.

Основним недоліком українського стандарту Міжнародної анатомічної термінології, на нашу думку, є те, що в ньому багато перекладу з російського еквіваленту. Так, прикметник "за-

гальний" використовується, як переклад з російського "общий" у таких назвах, як "загальна сонна артерія", "загальна печінкова протока" тощо. Хоча латинським назвам "arteria carotis communis" та "ductus hepaticus communis" більше відповідають назви "спільна сонна артерія" та "спільна печінкова протока". Ця неточність з'явилася внаслідок того, що в російській мові є тільки одне слово "общий" для перекладу двох українських слів "спільний, загальний" та, відповідно, "communis, totalis" – латиною, "common, total" – англійською. Смислова різниця цих термінів суттєва.

Отже, при подвійному перекладі з латини російською, потім з російської на українську мову зміст терміну змінився. На нашу думку, правильно казати, що права та ліва печінкові протоки з'єднуються у спільну печінкову протоку.

Що стосується "жовчної протоки", то в "Українському стандарті" вона називається "спільною жовчною протокою", хоч в латинських термінах "ductus choledochus" або "ductus biliaris" немає навіть натяку на щось спільне. Знову ж таки, ця неточність з'явилася через переклад з російської, де термін має назву "общий желчный проток".

Для терміну "saphena" більше підходить переклад "захована", а не "підшкірна", якому відповідає латинське "subcutanea". Термін "collateralis" краще позначати як "побічний", а не "обхідний", оскільки "lateralis" означає "бічний". Можливо, автори терміну "обхідний" керувалися тим, що він застосовується у першу чергу до артерій і анатоми призвичаїлись описувати розташування артерій за їх ходом. Проте, по-перше, переважна більшість артерій має історично

закріплені назви за їх розташуванням, а не ходом, тому що у трупа вони порожні, не містять крові, і в давнину вважали, що вони містять повітря, назви їм присвоювали за місцем розташування артерій, наприклад, плечова, очна. По-друге, є ще колатеральні борозни у головному мозку, які теж нічого не обходять, а терміни повинні бути універсальними.

Українська мова є однією з наймилозвучніших мов світу, тому до терміну "regionalis" точнішим є відповідник "регіональний", а не "регіонарний", "periphericum" – "периферійний", а не "периферичний". Останнє є калькою з російських слів "периферический" та "регионарный". В інших галузях науки – геометрії, фізиці, географії – такі слова не застосовуються. Ці слова існують тільки у медицині і тільки в російській мові; в англійській мові – відповідно "regional" та "peripheral".

Також треба вживати "вена воріт печінки", а не "ворітна вена", тому що сучасною міжнародною назвою є "vena portae hepatis", а не "vena portalis", як вона називалась раніше у BNA і яка зберіглася в російській назві.

Отже, при створенні "Українського стандарту" автори керувалися в окремих випадках російським еквівалентом PNA і припустилися низки неточностей.

Одним з авторів цієї статті (С.Ю.Кравчук) був написаний підручник "Анатомія людини", перше видання якого побачило світ у 1998 році.

Література

1. Цешківський Ф., Черняхівський О., Курило К. *Nomina anatomica ucrainica*. – К.: ДВУ, 1925. 2. Нетлюх М.А. *Латинсько-український анатомічний словник*. – К.: Наукова думка, 1972. – 228 с. 3. *Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт / За ред. І.І.Бобрика, В.Г.Ковешнікова*. – К.: Здоров'я, 2001. – 330 с. 4. Кравчук С.Ю. *Анатомія людини*. – Чернівці, 2004. – 600 с. 5. Сенютювич Р.В. *Операції при раку прямої кишки*. – Чернівці, 1995. – 365 с.

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ АНАТОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

С.Ю.Кравчук, Р.В.Сенютювич

Резюме. Недоліком чинного українського стандарту Міжнародної анатомічної номенклатури (2001) є те, що в ньому є чимало перекладу з російського еквіваленту. Українські анатомічні терміни повинні ґрунтуватися на змістовному перекладі з латинської мови.

Ключові слова: анатомія, термінологія, мова.

Вперше в сучасній Україні підручник з анатомії людини містить терміни відповідно до стандартів PNA. У 2004 році його перевидано [4]. У цій книзі латинські назви анатомічних термінів відповідають FKAT, а українські – "Українському стандарту" з певними корекціями.

Висловлюємо думку про користь ще одного перегляду української версії "Міжнародної анатомічної номенклатури" (2001) та відкритого обговорення окремих його положень українськими анатомами та лікарями інших спеціальностей, оскільки ці терміни є обов'язковими для вживання в усіх медичних галузях. Безумовно, терміни повинні затверджуватись не тільки з позицій так званого демократичного централізму, коли більшість підкоряється меншості, але й з врахуванням традицій розвитку української мови. У 1995 році другим автором цієї статті (Р.В.Сенютювич) в посібнику "Операції при раку прямої кишки" [5] зроблена спроба поєднаного застосування термінів зі словника М.А.Нетлюха [2] та відповідних аналогів зі словника В.Р.Кисельова, що ґрунтуються на термінах, вживаних у побуті окремих регіонів України.

Отже, вважаємо що настав час для перегляду української Міжнародної анатомічної номенклатури (2001) з урахуванням досвіду її застосування. Українські анатомічні терміни повинні ґрунтуватися на змістовному перекладі з латинської мови.

PROBLEMS OF MODERN UKRAINIAN ANATOMICAL TERMINOLOGY

S. Yu. Kravchuk, R. V. Seniutovich

Abstract. The short coming of the Ukrainian equivalent of the Nomina Anatomica existing now is that it is frequently is translated from the Russian equivalent. The Ukrainian anatomic terms should be based on a meaningful translation from Latin.

Key words: anatomy, terminology, language.

Bukovinian State Medical University (Chernivtsi)

Надійшла в редакцію 18.10.2004 р.